

Dalarnas Lantmätarförening på studieresa 3-10 oktober 2016

Deltagare:

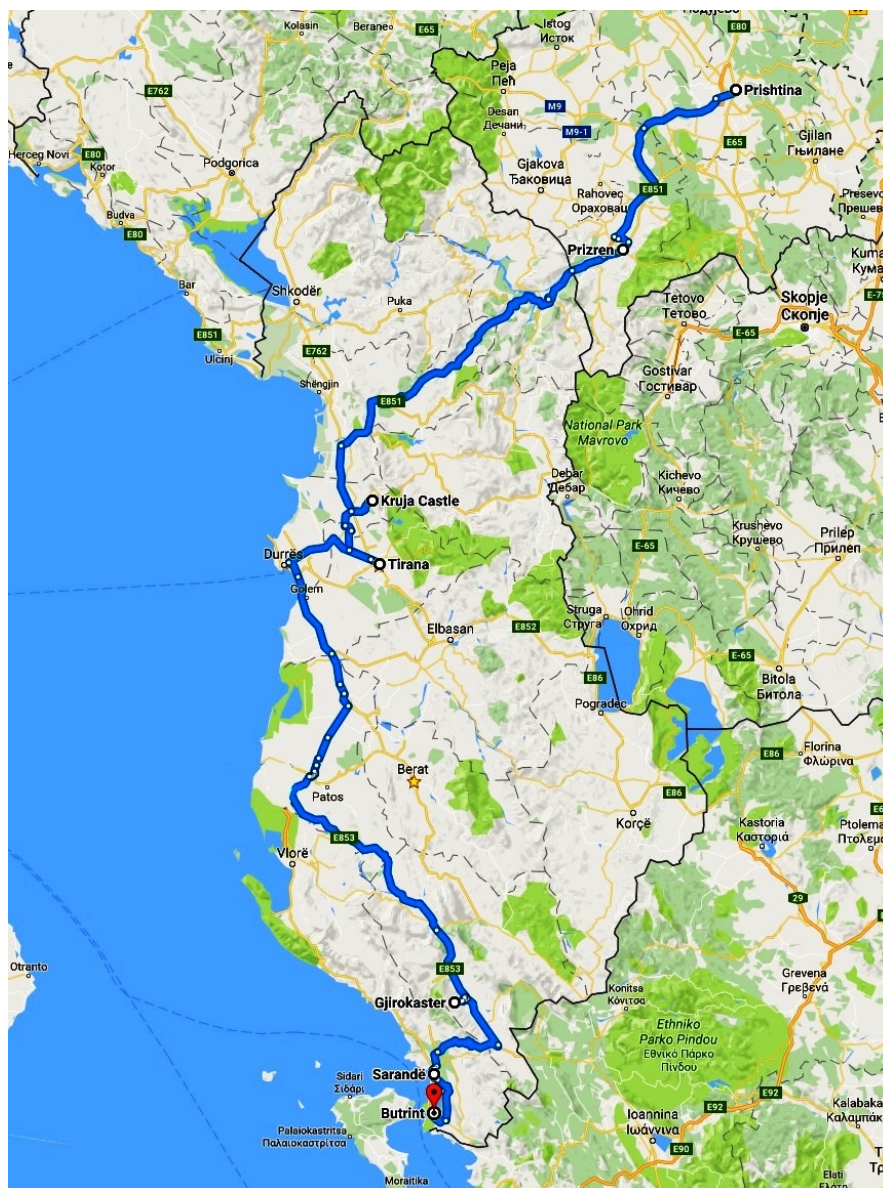
Göte Classon
Margareta Arenås
Carl-Johan Hjärme
Anita Hjärme
Lennart Elfving
*Yngve Karlsson**
Göran Ivarsson
Ulf Sandgren
Eva Sandgren
Torbjörn Sjödahl
Hans-Olov Ohlsson
Olle Färnqvist
Ulf Löfgren
Bo Lauri
Agneta Ericsson
Gunnar Ericsson
Kristina Harsbo
Bengt Staffas
Maria Hedqvist

Reseledare:

Katarina Arvisson
Lokal Guide: Mikela
Kekeli

Chaufför:

Robers

Vår färdväg med start i Pristina och med buss genom Albanien till Saranda och Butrint.

Måndag den 3 oktober

Tidig avresa från Arlanda kl 06.50 till Wien för transfer till Kosovo-Pristina. OK flyg i en Embraer E95 till Wien, där vi bytte till en Airbus 319 för fortsatt färd till Kosovo. Bortsett från bulle och en påse salta kex med kaffe eller juice så blev det inget att inmundiga på flyget. Framme i Pristina vid 12-tiden blev vi mottagna av Katarina Arvidson (som fick hoppa in som reseledare i stället för Åsa Övrelid vars man blivit sjuk). Den veckobokade Scaniabussen körde oss till vårt hotell Sirius där vi fick en kvart på oss att ställa undan väskorna och ta det nödvändigaste för eftermiddagen med oss. Vädret var fint, strålande sol och ganska varmt. Vi promenerade till lunchen på restaurang Symfoni någon kilometer bort. Vi var inte förberedda på matkulturen som innebar att man först fick ett stort fat med härliga grönsaker, ostar, osyrat bröd mm, innan huvudrätten serverades i tre omgångar, kyckling, nötkött och lamm. Vi var praktiskt taget proppmätta efter den första omgången, när ytterligare stora läckra köttbitar langades till våra tallrikar. Efter lunchen startade en stadsvandring genom centrala Pristina. Vi var inne i den ännu inte helt färdiga S:ta Clara kyrka där Moder

Tereza fanns som ikon. Vi åkte hiss upp i klocktornet och njöt av utsikten över staden. Passerade National Library med den uppseendeväckande fasaden (i betong eller inhemsk kalksten? och ett nät av järn). Vandrade

vidare och såg självständighetsmonumentet "New Born", mer än två meter höga bokstäver som varje år målas i en ny färg. På en cafeteria togs en skön paus med läskande dryck. Fortsatte sedan längst med gågatan där vi passerade en staty av nationalhjälten Skanderbeg som försvarade landet mot ottomanerna på 1400-talet. Stadsvandringen fortsatte till "Imperiernas moské" och Katarina berättade om islams bönestunder och om hur man betar sig före

fredagsbönen. När vandringen var slut, föreslog Katarina att vi skulle äta vår middag, innan det blev för sent. Därför styrde vi kosan till nästa restaurang som hette Sofra bez. Liksom på den förra restaurangen fick vi kosovansk välsmakande mat i stora mängder. Så småningom stapplade vi hem till hotellet i kvällskylan. Efter en dag fylld av intryck, mat, byggnadsverk och parker fick vi vår välbehövliga sömn.

Tisdag den 4 oktober

Kosovo Cadastral Agency (KCA)

Efter att alla deltagare snabbt presenterat sig följde ett fullmatat program där olika delar av verksamheten presenterades. Ansvarig för vårt program och moderator under dagen var Luljetë Vuthi, som ansvarar för personalutvecklingsfrågor inom KCA.

Översikt av verksamheten

Chefen för Kosovo Cadastral Agency professor Murat Meha inledde med att ge en översiktlig beskrivning av republiken Kosovo och av verksamheten vid KCA.

Kosovo blev ett fritt land den 17 februari 2008 efter att under några år ha stått under FN:s förvaltning. Landet har omkring 1,8 miljoner invånare och en yta på 10 906 km². Det finns 38 kommuner och landet har bara två administrativa nivåer – kommunerna ligger direkt under den centrala nivån.

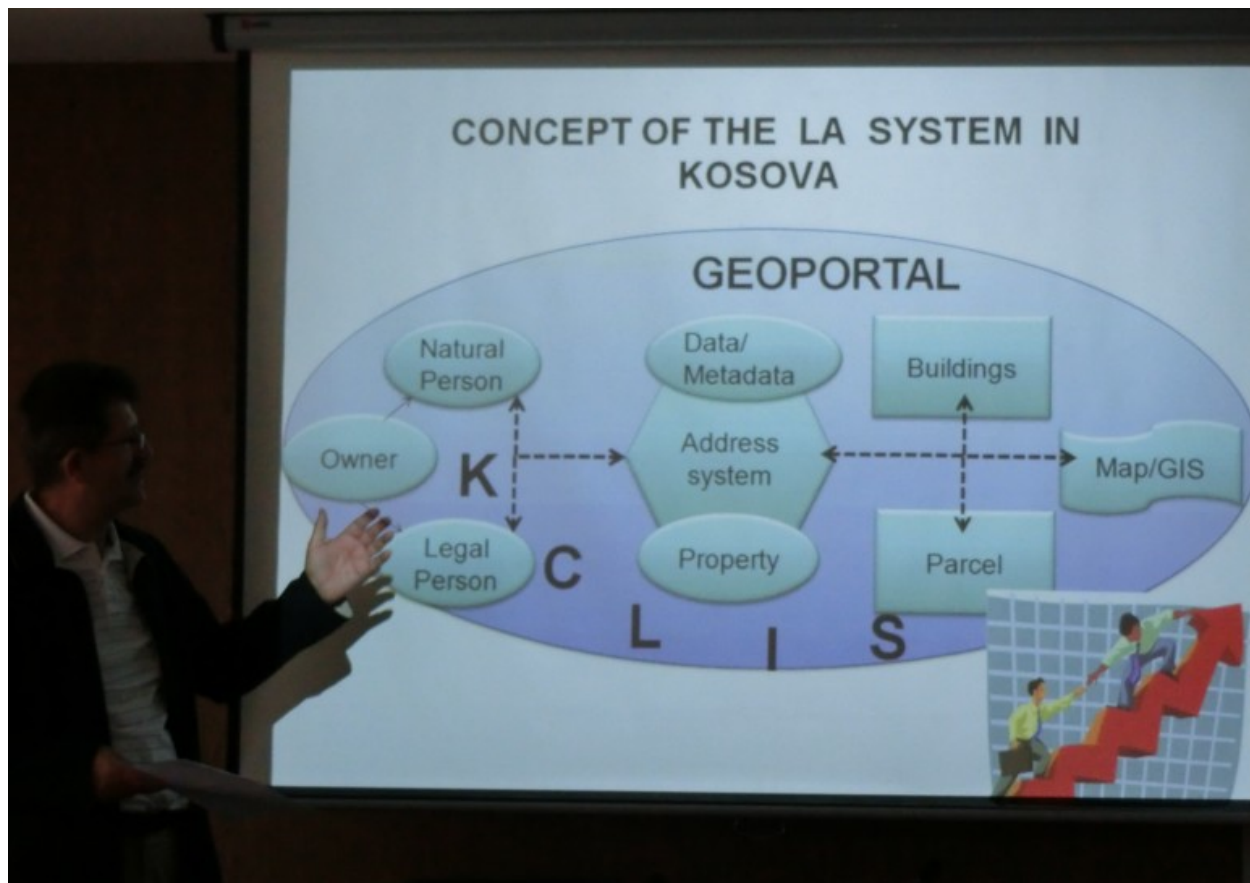
Kosovos äldre geodetiska nätverk presenterades liksom det nya system som nu byggs upp med nytt geodetiskt datum och projektionssystem (ERTS89 och Gauss Krüger). Vidare presenterades de transformationer som görs för att få anpassning mellan äldre och nytt system. Ett nät med sju referensstationer för GNSS har byggts upp och tjänsten benämns KOPOS (motsvarar i stort SWEPOS). Referensstationerna kan ta emot signaler från GPS (USA), GLONASS (Ryssland) och GALILEO (EU:s nya system).

Adressregistret, som benämns ARIS, presenterades. Det består av en grafisk del (med ortofoto, vägnät, gränser, byggnader) och en registerdel (med vägnummer, adresser och landmärken). En adressregisterapplikation har tagits fram för att göra det enkelt för intressenterna att söka information.

Utbildningen inom lantmäteriområdet presenterades. 1969 startades högstadieutbildning inom geodesi, år 2000 grundades en lantmätarförening, år 2005 infördes ett system med licensierade, privata lantmätare och 2015 startade det första masterprogrammet inom geodesi.

Några viktiga steg i utvecklingen av fastighetsregister från den ottomanska tiden är uppbyggnad av skrivna register med ägaruppgifter och registerkarta (1931-1999), införande av digitalt register (2004), rekonstruktion (kvalitetsförbättring och utökning) av registerinformationen (2010), införande av byggnadsregister (2011), införande av GNSS med sju permanenta stationer (2012), lansering av en geoportal (2013) samt uppbyggnad av adressregister (2015).

Geoportalen, som benämns KCLIS, är uppbyggd för att motsvara kraven i EU-direktivet INSPIRE. Portalen gör det möjligt att komma åt information om topografi, naturresurser, markanvändning, transportnät m.m. Överhuvudtaget finns en stark ambition att bli medlem i EU, varför stor kraft läggs på att i god tid anpassa regelverk m.m. i Kosovo till de krav som följer av ett medlemskap.

Kosovos Cadastre och Land Information System (KCLIS)

Drenushë Januzaj, fastighetsregisterexpert, gav en mer detaljerad presentation av fastighetsregistersystemet. En rekonstruktion av registret inleddes år 2006. Hittills har man hunnit gå igenom 159 registerzoner och arbete pågår för närvarande i ytterligare 22 zoner. I arbetet ingår nymätning, kvalitetskontroll av data, publicering av informationen för att ge intressenter möjlighet att komma in med synpunkter och, slutligen, införande av den uppdaterade informationen i registret. Hittills har man nymätt omkring 40 000 fastighetsområden. Ett problem (eller utmaning som man uttryckte det) är att det fortfarande finns ett stort antal icke-formella transaktioner som man nu behöver få grepp om och få in i registret.

Vi fick också en praktisk demonstration av registret. Man kan söka på flera olika sätt, utifrån läge eller personnummer.

En digital registerkarta byggs nu upp. Systemet har utvecklats av Statens Kartverk i Norge. Varje tema ligger i ett eget lager och informationen är strukturerad med fullständig topologi. Man började med att använda de äldre registerkartorna och förbättrar sedan kvaliteten genom att använda kartor från fastighetsbildning m.m.

KCA svarar för att ta fram system, anvisningar och att ge utbildning till kommunernas registerenheter. All registrering sker av kommunerna. De baserar sin registrering på kartor och beskrivningar som tas fram av privata licensierade lantmätare.

Ett notariatssystem infördes 2007. Det innebär att notarier måste vara med vid köp och försäljning av fastigheter för att godkänna kontrakten och garantera att säljare och köpare är de personer de utger sig från att vara.

KOPOS

Reshat Murati gav en närmare redovisning av Kosovos positioneringssystem (KOPOS). KCA äger systemet och svarar för driftcentralen. Systemet har byggts upp med finansiellt stöd av Världsbanken och Leica Geosystems har hanterat den tekniska implementeringen. Systemet togs i bruk i oktober 2012. Systemet erbjuder tre huvudsakliga tjänster:

- DGNSS – lägre noggrannhet (0,3-0,5 meter) i realtid
- RTK – hög noggrannhet (0,02-0,04 meter) i realtid
- RINEX – hög noggrannhet (bättre än 0,01 meter) med efterbehandling av data.

KOPOS är i drift 24 timmar om dygnet alla dagar under året. Antalet användare ökar ständigt. I december 2012 hade man knappt 20 användare och idag har man omkring 160 användare av RTK-tjänsten.

Ett önskemål är att i framtiden öka samarbetet med grannländerna. Med Albanien och Montenegro finns redan avtal om samarbete träffade och nu pågår mer tekniska diskussioner om genomförandet. Mer information finns på kupos.rks-gov.net.

Vi fick också en presentation av gravitationsmätning. Två fasta stationer för mätning av absolut gravitation finns uppsatta (i Prishtinë och Prizren). Insatserna stöds av Statens Kartverk i Norge.

IMPULS-projektet

Muzafer Caka, koordinator av IMPULS, presenterade projektet som syftar till att förbereda Kosovo för att implementera EU:s direktiv INSPIRE. Projektet finansieras av Sida och leds av Lantmäteriet med State Geodetic Administration i Kroatien som junior partner. Projektet startade i juni 2014 och ska avslutas i juni 2018. Projektet har en budget på cirka 40 miljoner svenska kronor. Förutom Kosovo omfattar projektet fem andra länder på Balkan (Albanien, Montenegro, Makedonien, Serbien och Srpska). Kicki Wasström är projektledare.

Projektet föregicks av ett annat projekt som kallades INSPIRATION, som mer handlade om att skapa medvetenhet om betydelsen av SDI och överföra kunskaper. IMPULS innehåller mera "hands-on" för att omsätta kunskaperna till praktiska resultat.

IMPULS är indelat i sex delprojekt – datadelning, dataharmonisering, metadata och kvalitetsmätning, spridning av information (geodatatjänster och portaler), nyttoanalyser (demonstrationer och implementering av pilotprojekt) samt projektledning och administration.

Nytt adresssystem (ARIS)

Blerina Kurti från KCA:s enhet för adressregister presenterade projektet. Adressprojektet startade i december 2010 och pågår fortfarande. Det stöds av EU:s kontor i Kosovo och av norska staten (Statens Kartverk). Man genomför ett pilotprojekt i Prizren och har tagit fram en ny lag om adresssystem, förordningar om adresssystem samt allmänna råd till kommunerna.

Systemet innehåller uppgifter om kommunnamn, bynamn, trafikområde, byggnadsnummer, nummer på ingång i byggnaden, våningsplan, lägenhetsnummer och postnummer.

Projektet genomförs i samverkan med olika intressenter, t.ex. myndigheter och företag som hanterar post, tele, el, räddningstjänst och med polisen.

ARIS är baserat på serviceorienterad arkitektur, vilket gör att uppdaterad information kan föras direkt till olika användares system. En webbapplikation har också tagits fram. Arbetet med att bygga upp registret pågår som bäst. Det kommer dock sannolikt att ta ett tag innan hela systemet är uppbyggt. Till exempel nämndes att hittills har endast två kommuner registrerat byggnadsidentiteter och arbetet pågår i sju kommuner.

Licensiering av lantmätare

Hasim Pacolli, ordförande i den kommitté inom KCA som ansvarar för att ge licenser till privatpraktiserande lantmätare, presenterade verksamheten.

För att utföra mätning för fastighetsbildning och annan kvalificerad mätning (för justering av geodetiska nätverk, för projekteringsändamål och för topografisk kartläggning) krävs en licens. För att få en sådan licens ställs en rad krav upp vad avser utbildning och praktisk erfarenhet. Även mätinstrumenten ska vara certifierade.

Även myndigheter och företag kan ges licens för att utföra mätning. Företaget ansvarar då för att personalen som utför mätning har tillräcklig kompetens. Även

utländska företag kan få utföra mätning och de i sitt hemland har motsvarande behörighet.

En licens gäller för fem år framåt. Kommittén som ansvarar för att ge licens kan återkalla licensen om felaktigheter begås av den licensierade lantmätaren. Vid mindre förseelser kan böter utdömas av kommittén.

Idag finns 158 licensierade lantmätare och 51 licensierade företag.

Den som vill fördjupa sig ytterligare kan få KCAs olika PowerPoint presentationer genom att vända sig till Ulf Sandgren.

Efter en enkel, men god lunch som KCA bjöd på ägnade vi den sena eftermiddagen åt två besök. Det ena på Etnografiska museet och det andra i en ortodox kyrka.

Etnografiska museet

Det etnografiska museet öppnades 2003 och innehåller en omfattande samling som berättar om livet i Kosovo från förhistorisk tid fram till nutid. Museet ligger i en anrik byggnad från 1700-talet.

Ortodox kyrka

Vi besökte en ortodox kyrka, St Nicholas, som ligger centralt i Pristina. Den brändes ner av albaner så sent som 2004 efter en hastigt uppblommande konflikt med serber. Nu har församlingen, som inte består av mer än ett fyrtiotal aktiva medlemmar, en grekisk präst. Detta är ett tecken på hög status.

Onsdag den 5 oktober

Avfärd med buss från hotellet direkt efter frukosten. Tyvärr måste Yngve lämna oss pga sjukdom. Han åker taxi till Skopje i Makedonien eftersom det anses ha bättre sjukvård än Kosovo.

Vi reser mot Tirana som är huvudstad i Albanien. Det tar ett antal timmar och vi gör flera stopp för att besöka toaletter, kända städer och fästningar. Vår svenska guide informerar om historia, mat, kultur m.m. för både Kosovo och Albanien.

Kosovo

Ett nyligen skapat land (17 febr 2008) där befolkningen mest utgörs av albaner (92 % 2015). Stort som Skåne med 1,9 miljoner invånare 2015. Ungefär 90 % är muslimer och ca 10 % kristna (grekisk ortodoxa). Eftersom det också finns en hel del serber verkar det inte gå att slå ihop landet med Albanien. Serber är illa omtyckta, kan bl.a. bero på att de tidigare använde kosovoalbaner som slavar. Kosovo är liksom Albanien ett av Europas fattigaste länder, men man känner sig här lite friare och verkar ha lite mer framtidsförhoppning. Det ska enligt uppgift fortfarande finnas telegraf i nästan varje kvarter (inte för att vi såg någon), för i allmänhet har man inte telefon (förutom de yngre med sina mobiler). De två största städerna är Pristina ca 200 000 invånare och Prizren ca 180 000 invånare.

Vi besöker **Prizren** som är centrum för albansk nationalism. Bulgarer regerade här fram till 1000-talet. Bysantiner tog över och sen kom serberna. Staden klarade sig förhållande vis bra under det jugoslaviska inbördeskriget. I staden bor många människor med olika etnisk tillhörighet. Här finns många Ottomanska byggnader, bland annat ett badhus, Gazi Mehmet Pasha Hammam. Här kan man bada i varmt och kallt vatten, få massage och borstas av kraftiga borstare.

Hunden som anslöt till sällskapet fick inte följa med in på League of Prizren museum.

På museet finns en del brev sparade från en engelskspråkig tid. I ett rum finns det mansstora dockor med typiska huvudbonader och kläder från olika regioner.

Vi besökte också den finaste moskén, Sinan Pasha Mosque, som byggdes 1615 av visiren Sinan Pasha. Den stora kyrkan besökte vi aldrig för här får man lov lämna vapnen utanför... Lunchen bestod av soppa, bröd sallad och kofta.

Albanien

Landet har ca 3 miljoner invånare 2015 och till ytan stort som Dalarna. Halva befolkningen livnär sig på jordbruk. Albanien är ett fattigt land med dålig sjukvård. Många albaner bor i Turkiet, Italien och Tyskland. Landet har 30 % arbetslöshet och är beroende av bidrag från utlandsalbanerna. Nepotism och korruption är omfattande. Landet är med i NATO och vill

bli medlem i EU, men eftersom det inte finns åsiktsfrihet och minoriteterna saknar skydd så är detta i dagsläget inte möjligt. Omfattande trafficking pågår. Huvudstad är Tirana med ca 400 000 invånare. En stor bostadsbrist är på uppsegling. Senaste tiden har det skett en 15 % höjning av priset på lägenheter.

Geografi

Vi färdas genom ett vackert landskap med höga berg och djupa dalar. Vi ser olivlundar, majsält och vinodlingar. Chauffören kör gudomligt försiktigt så vi som var med om olyckan i Kaukasus 1972 kan känna oss ganska trygga. Motorvägen från Kosovo till Tirana är delvis nybyggd och det finns en 5 km lång tunnel. Vägbygget har finansierats genom EU-bidrag.

Historia

Alla verkar ha invaderat Albanien; illyrier, romare, greker, bulgarer, venetianare, bysantiner, ottomaner, serber, Mussolini, Hitler osv.

I början av 1400-talet invaderar Ottomanerna området och tar kontroll över karavanvägarna. Alla länder har sina hjältar. Länder som Sverige har krigarkungar och Albanien har motståndsmän. Störst av dem är **Skanderbeg** (George Kastrioti).

Han utbildades av turkarna. Lämnade turkarna 1444 och tog fästningen **Kruja** nära Tirana. Därifrån enade han albanska klaner så att de kunde slå tillbaka Ottomanerna 1449.

Han skapade den flagga som har en dubbelhövdad örn på röd bakgrund. De klarade av att hålla turkarna borta till 1478.

Mussolini invaderar landet 1939. Det bildas en befrielsefront mot Mussolini och han faller 1943. Då tar nazisterna över. 1944 besegras tyskarna och kommunistledaren Hoxha tar över makten. Efter andra världskriget blir Albanien en stalinistisk stat. Landet var lierat med Ryssland och Kina, men när Stalin och Mao dog blev landet isolerat. Det var en polisstat med stränga gränskontroller och minst 5 000 avrättades. Offentliga hängningar förekom. 2/3 av all mark nationaliserades 1945. Abort förbjöds och befolkningen tredubblades under den kommunistiska tiden. När Hoxha blir sjuklig lämnar han över makten till en partikamrat och 1985 dör han.

Under 1900-talet tvångsflyttades albaner till Kosovo. Under 1990- talet ville Milosevic inte att kosovoalbaner skulle ha några rättigheter vilket gjorde att de flydde. Albanien tog emot ½ miljon flyktingar från Kosovo under inbördeskriget i Jugoslaven. 1992 sker de första demokratiska valen. 2013 vann socialisterna stort

Albanien är ett muslimskt land med ca 20 % kristna. Konstigt nog ser vi fler slöjbeklädda kvinnor i Gävle än i Albanien!

Oliver och majs är viktiga är i köket. Det finns nästan bara lokalproducerad mat eftersom det är höga tullar mot EU (25 %).

6 miljoner människor talar albanska. Det är ett indoeuropeiskt språk (iranska och indiska dialekter) som uppstod på 500-talet när stammar vandrade runt.

Fästningen Kruja

Nära Tirana och i kanten mot bergen ligger fästningen **Kruja**. Hit upp kom vi sent på eftermiddagen. Utsikten är fin. På väg upp går vi på en kullerstensbelagd gata omgiven av små souveniraffärer. Inne i fästningen finns ett museum om Albaniens historia och mycket om Skanderbeg. Varje år hålls här en kulturfestival. Då uppträder grupper från olika regioner i sina folkdräkter med egna danser och musik.

Det är nu alldeles mörkt och vi avslutar dagen med att checka in på hotellet i Tirana

Torsdag den 6 oktober

Efter en natt och frukost på Hotel Comfort i Albaniens huvudstad Tirana började dagens program med en busstur till Kamez. Under färden redovisade vår guide Katarina fakta och statistik om Albanien. Landets statsskick är republik och dess folkmängd uppgick år 2015 till närmare 3 miljoner invånare medan Tirana hade knappt 500 000 invånare och stadens namn lär vara uppkallat efter Irans huvudstad Teheran (se nedan). Albaniens yta är 28 744 kvadratkilometer. Nuvarande statschefen (presidenten) heter Bujan Nishani. Den största folkgruppen är albaner (95-98 %) och bland minoriteterna finns greker, makedonier, romer, vlacher, serber och montenegriner. Albanska är det officiella språket med huvuddialekterna toskiska och gegiska samt flera minoritetsspråk, varav grekiska är störst. Religionerna är islam (huvudsakligen sunni), grekisk romersk kristendom och katolsk kristendom. De viktigaste exportvarorna är kläder, skor, byggmaterial, metall, fossila bränslen, elektricitet och livsmedel. Jordbruket räknas till en av de främsta näringarna och är den största arbetsgivaren. Medellivslängden 2014 var 78 år medan spädbarnsdödligheten är hög och uppgick till 13 per tusen födslar. Albanerna är en relativt ung befolkning med medelåldern 29 år. Under bussresan passerade vi bland annat bilvårdsanläggningar och då berättade Katarina att dessa förutom tvättning och annan utvändigt behandling av fordonen även utför städning invändigt. Kostnaden för vattenförbrukningen är en viktig del i priset kunden får betala för den utförda tjänsten.

Vid skofabrikens reception togs vi emot av platschefen och (den kvinnliga) produktionschefen. Fabriken är en av fyra fabriker som ingår i en grupp, benämnd Alba Shoes Group, med totalt 2 000 anställda. I den här aktuella fabriken finns cirka 400 anställda medan motsvarande siffra för den största är ungefär 1 000. Vid rundvandring på verkstadsgolvet kunde vi studera arbetsprocessen från tillskärning av olika material till färdiga skor,

kängor, stövlar etcetera i takt med den dagliga beställningen. Majoriteten av arbetarna är kvinnor. Arbetsbuss ordnar transport av personalen till och från jobbet.

Beträffande arbetsmiljön kunde man iaktta uppenbara brister som till exempel att hörselkåpor och munskydd saknades med något enstaka undantag. Dock fanns en liten sjukvårdslåda vid varje arbetsplats. Arbetet leds ofta av utländska chefer och det mesta går ut på att få så bra ekonomiskt resultat som möjligt.

På bilden syns en av 2018 års vårskomodell från Geox.

Albanien är ett av Europas största skoproducerade länder – fast de vet nästan ingen - alla tror på lapparna som sys fast i skorna. Vi såg hur personalen sydde fast märkeslappar med texten

"Made in Spain" vi vet dock vilket land vi besökte.

Efter lunchen ägnades eftermiddagen åt att till fots utforska Tirana som är Albanien kulturella knutpunkt. Platsen är bebodd sedan antiken och staden grundades år 1614 av den osmanske generalen Suleyman Pascha som lät uppföra en moské, ett bageri och ett turkiskt bad på platsen som han döpte till Teheran efter en militär seger i Persiens (Irans) huvudstad. Tirana ersatte hamnstaden Durres som huvudstad år 1920 då albanerna gjorde uppror mot den italienska ockupationen som avslutade andra världskriget. Under kung Zogs tid (1928-1939) anlätades italienska arkitekter för att återuppbygga och förfina staden. Denna var säte för Albanien kommunistparti som grundades den 8 november 1941. Den albanska partisanarmén lyckades befria staden från de tyska och italienska ockupanterna i november 1944 och pressade ut dem mot hamnstaden Durres.

I "Gamla stan" som breder ut sig öster och norr om torgen finns ålderdomliga byggnader och arkitektur.

Skanderbegtorget är beläget i stadens centrum och bredvid finns Ethem Bey-moskén som vi besökte. Vi hann också besöka Moder Teresa-katedralen, Nationalmuseet samt Pyramiden – Envar Hoxhas numera spöklika museum.

Middag intar vi på restaurangen Jubenilja, byggd som ett litet slott beläget vid Tiranans stora park Rinia .

Fredag den 7 oktober

På agendan fredagen den 7 oktober är att vi ska ta bussen söderut från Albanien huvudstad Tirana till kuststaden Saranda. När vi vaknar, innan man behöver öppna ögonen hörs hur regnet träffar marken utanför. Turligt nog ska vi tillbringa stor del av dagen i buss, så det gör inte så mycket. Frukosten är ok, vi fick en ordentlig middag kvällen innan så hungern är inte särskilt närvarande. Men juicen smakar bra och att få någonting i magen gör att vi får energi.

Allt eftersom vi lämnar huvudstaden lämnar vi det någorlunda platta landskapet bakom oss och ser mer och mer berg. Ja inte hela berg, då dimman skymmer delar av topparna förstås... En åskknall hörs på avstånd, och så plötsligt en blixtnedslag som slår ner framför bussen, från en inte direkt klarblå himmel.

Under vår bussfärd berättar vår svenska guide mycket om samhället i Albanien. Liksom vi har de tiggande romer men dessutom tiggande tattare. Socialförsäkring och sjukvård håller inte europeisk klass. Socialförsäkring finns i landet från 2011. Men bara för de som har jobb och har en fast adress. Det gör att minoriteter som ex. romer inte får tillgång till systemet. Dessutom är det stora problem med organiserad brottslighet och mänskliga rättigheter. Trafficking av kvinnor bl. a. från Moldavien och narkotika ger stora pengar. Männerna har högre löner även för identiska jobb. Andra inhemska problem är inavel på landsbygden och blodshämnd i norra Albanien (10 000 dödade sedan 1990). Albanien geografi domineras av berg varför det är dyrt att bygga vägar. Motorvägen mellan Kosovo och Albanien har bekostats av EU. Efter många år av kommunism har Albanien nu marknadsekonomi. Kunskaperna i ekonomi är dock inte stor så 70 % av befolkningen förlorade pengar i det så kallade

pyramidspelet på 1990-talet. Besa innehåller regler hur man skall bete sig i Albanien. Psykologi och psykiatri är inte accepterade inom islam och alltså inte heller i Albanien. Trots islam (ganska sekulariserad) finns griskött i Albanien för de kristna, men köttet är ganska dyrt. Kristna munkar har hållit till i grottor i bergen. Skattesystemet byggde från början på 10 % skatt. Skatten har nu höjts till 20 % plus en arbetsgivaravgift på 10 %. Företagsvinster skattas med 15 % och momsens är 12%. Privatiseringen efter den mångåriga kommunismen har lett till en s.k. "rövarekonomi" efter öststatsmodell. Det är egentligen bara bönderna som har klarat sig bra. Albanien fick internationell mathjälp 1997 och har sedan fått hjälp för att bygga upp infrastrukturen av EU, IMF och Världsbanken.

Efter en lång busstur når vi så Gjirokaster. Delar av den äldre staden är klassat som världsarv av UNESCO. De speciella med många av husen är att de har rektangulära tak, d.v.s. taket lutar åt alla fyra håll. Tyvärr är många av husen numera övergivna, de är alltför dyra att rusta upp till dagens krav på standard.

Lunchen intas i en mysig restaurang med utsikt över staden. Som under tidigare måltider behöver vi inte lämna stället hungriga. Vi bjuds på mycket mat, och god mat. Tyvärr fanns det inte plats för all god mat. Vi får färska grönsaker, grillade grönsaker, någon sorts vegetarisk paj, något vegetariskt knyte och slutligen grönsaker gratinerade i god ost. Detta är bara förrätten. Till huvudrätt får vi lammfärsbiffar och potatis, och slutligen får vi färsk frukt till efterrätt. Under tiden vi äter hinner regnet både avta och öka utanför.

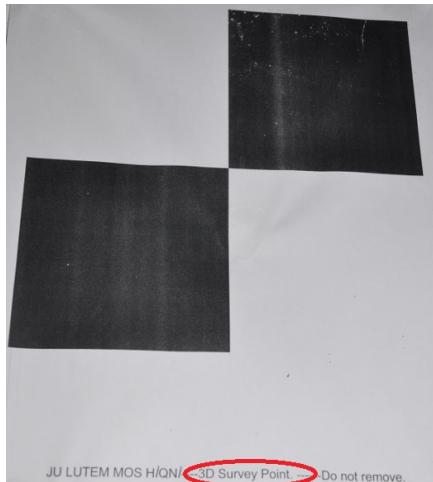

kom och gick fick vi en begränsad utsikt.

När vi är klara med maten beger vi oss ut i regnet för att besöka borgen högst upp i staden. Det är en ganska kort promenad, men med mycket stigning. Inne i borgen får vi en guidning av en lokal guide på engelska. Bebyggelsen vid staden Gjirokaster grundades på bronsåldern för 5 000 år sedan. Staden har byggts av den ljusa kalkstenen från bergen runt omkring. Borgen Gjirokaster som har gett namn åt staden betyder egentligen silverborgen. Utsikten över staden ska vara bedårande, men allt efter att dimbankarna

Inne i borgen finns också ett museum och där inne hittar jag en mätpunkt!
Dagen är räddad!

Två av Albaniens mest kända personer kommer från Gjirokaster; diktatorn Enver Hodxa och författaren Ismail Kadaré. Under ottomanska väldet konverterade många till islam för att slippa betala skatt. Efter ottomanska rikets fall var det oroligt under både första och andra världskriegen varför många emigrerade.

Borgen Gjirokaster, som är ett världsarv, hölls först av en arabisk dynasti från Damaskus från 400-talet. Sedan kom en arabisk dynasti från Bagdad på 800-talet och ayurvediska kurder på 900-talet. Den efterträddes av mamelucker och turkar tills

ottomanska riket drog in på 1500-talet. Borgen är en av de största på Balkan och har varit bostad för upp till 300 familjer.

På vägen ner går vi lite i stadens gamla centrum för att titta lite närmare på byggnaderna. Vi besöker även etnografiska museet i staden. Där får vi en inblick hur det kan ha sett ut i husen, tidigare i landet.

Färden bär vidare mot Saranda. Men innan vi kommer dit behöver vi passera ett bergspass. Vi svänger av vägen vid foten av ett berg och beger oss högre och högre upp i berget. Vägen är betydligt smalare nu, bara plats för två fordon i bredd. Allt eftersom blir vägen krokigare och krokigare. Busschauffören kör lugnt och tryggt fortsatt uppför. När vi närmar oss toppen av berget, övergår de skarpa kurvor, mer till hårnålskurvor ibland. Hastigheten rekommenderas till 20 km/h och vi förstår varför.

Så småningom avtar regnet och landskapet blir allt mindre kuperat. Vi passerar ett vägarbete innan det börjar skymma. Lagom trötta anländer vi till Grand Hotel i Saranda där vi ska tillbringa de kommande tre nätterna. Hotellet saknar hiss och sänglampor för de flesta. Men istället får vi kylskåp på rummet och en vacker utsikt över Joniska havet! Det sistnämnda gör att det känns riktigt bra ändå.

Kvällen avslutas för som vanligt med en middag. Middagen intogs mitt emot hotellet. Även denna gång smakar maten bra och vi behöver inte svälta.

Lördagen den 8 oktober

Efter gårdagens regn som fortsatt under natten extra kryddat med åska, vaknar vi till en solig dag. Vår utflykt denna dag går söderut till Butrint som ligger så lång söderut i Albanien så det nästan är Grekland. Området har också omväxlande tillhört Albanien och Grekland genom åren. Vi får veta att det bor ca 40 % greker i området.

Området är bergigt och avgränsar det bördiga område som ligger omkring Saranda. Vi passerar vattenområden med bräckt vatten och ser fiskenät och fiskeodlingar (fisk och musslor). Här finns även terrassodlingar med oliver. Vissa terrasser är så gamla som 700 före Kristus. Längre fram dyker risodlingar upp, försörja med vatten via kanalbyggen från 1100-talet.

Maria hoppar av bussen för att, under förmiddagen vandra i bergen på egen hand.

Väl framme fastnar våra blickar och vårt intresse på en färja i form av en flotte som dras fram och tillbaka till andra sidan ett vattendrag (?). Den dras fram och tillbaka, ser väldigt provisorisk ut och tar 4 bilar åt gången. På andra sidan finns en gammal borg så många av oss tänker att det är dit vi ska, men... så var det inte. Vi står även vid grinden till ett naturskyddat område, the National Park of Butrint, som även innehåller en arkeologisk plats. Naturvärdet ligger framför allt i att det är ett våtmarksområde som ingår i det s k "Ramsar-direktivet". Området fungerar som "rastplats" för flyttfåglar och innehåller många skyddsvärda arter (växter, fåglar och fiskar). I Dalarna har vi Hovran-området vid Dalälven som även det ingår i "Ramsar-direktivet".

Butrint hade ett strategiskt läge med hamn och Korfu mycket nära, på andra sidan ett smalt sund. Staden har anor från 800 f K, greker, romare, ottomaner har alla varit här. Området drabbades av en jordbävning som raserade byggnaderna och lade ett skyddande skikt över alltihop. Det var bara delar av den s k "Födelsekyrkan" som syntes. Utgrävningar har sedan skett med början i slutet av 1920-talet. Här finns en stadsmur, ruiner från olika typer av byggnader, många kyrkor, en teater, vackra mosaiker (nu skyddade under grus) och mycket mera. Vid detta besök hade vi en "lokal lokalguide" vid namn Alma, som på ett finurligt sätt lyckades få "talutrymme"!

Efter besöket blir det lunch. Före denna lunch får vi veta lite om vad som kommer att serveras, brukar annars vara överraskningar. Det ska i stort sett bli sallad samt en pastarätt. Som vanligt bärs rätterna in en i taget och när det efter grönsakerna dyker upp en risotto så tror vi alla att det var ett missförstånd det där med pastarätt. Men som sagt det kommer en rätt i taget och plötsligt står pastarätten på bordet – pasta toppad med halverade krabbor (med skal)!

Vi åker tillbaka till Saranda och hotellet och får några timmar egen tid. Sedan bär det av med bussen för middag vid ett slott/fort högt uppe över staden. Bordens placering känns underlig, upptryckta i vinkel mot väggen med stolar endast på ena sidan. Men ganska snart förstår vi att det ska bli underhållning. Och efter att vi har ätit bjuds det på sång och dans. I synnerhet vår "lokalguide" Mikaela men även flera av oss blir inblandade i dansen. Plötsligt försvinner ljuset, elavbrott, planerat eller ej? Troligen inte. I den svarta natten åker vi tillbaka med bussen till vårt hotell.

Söndag den 9 oktober

Söndagen var vår fridag som ägnades åt promenader och bad inom och i utkanten av Saranda. Självt ingick jag i en grupp med sex personer som gick ut åt öster förbi nya hotell, och nya hyres- eller bostadsrättshus. Många av dem var halvfärdiga eller bara väggår eller enbart utsprängd tomt.

Saranda har ca 30 000 invånare och är ett nytt relativt billigt turistmål för solsemester. Många nya hotell finns eller är under uppförande. Apollo har charterresor hit där man flyger till Korfu som ligger 1,5 km utanför och sedan åker man båt till Saranda.

Det finns ett flertal badstränder i och i anslutning till Saranda. Stränderna består av sand och småsten som är hitfraktat eller befintlig grovsten. Vattnet var ca 23 grader och väldigt klart och till synes rent. Inga farliga sjöborrar såg vi till.

En ca 400 meter strandpromenad i centrum finns med marknadsstånd, caféer och restauranger. (Välstädat i denna del. Sämre var det utanför det centrala turistområdet)

Enligt vår Albanska guide Mikaela behövde man få tillåtelse att bygga av Borgmästaren dvs han ville troligtvis ha lite extrapengar under bordet. Som i många andra länder med olika skattesystem görs inte byggnaderna klara dvs något tak görs ej utan består av golv till nästa våning med uppstickande armeringsjärn. På taken fanns tunnor för uppvärmt vatten. Vägarna på får promenad var dåligt utbyggda och det verkade som att de som skulle bygga på sin tilldelade tomt fick använda det material som grävts ut på tomten till väg. Många av husen, hotellen ägdes av albaner boende i utlandet som investerade här eller skickade pengar hem till sina släktingar.

När vi gick hade vi utsikt över ris-och majsält och fina vyer över Joniska havet och Korfu.

Måndag den 10 oktober

Efter en natt fylld av åskknallar och hållregn väcktes vi 5.30 för att hinna få frukost och starta vår resa de 27 milen tillbaka till Tirana. Det var moln och ibland regn under de cirka fem timmar som färden tog. Trots tidig start kunde tiden visa sig vara knappt tilltagen, så Katarina kunde inte lova någon lunch före incheckningen. Besvärligast var de första slingrande fem milen över en bergskedja som ledde till huvudvägen längre in i landet. Efter ett par timmar fick vi ett kort stopp så att vi kunde ta oss en kopp kaffe och göra ett toabesök på en mack.

Väl framme vid Tirana International Airport visade det sig att det fanns litet tid för lunch. Den fick vi på en restaurang vid flygplatsen. Som vanligt god och vällsmakande men något mindre typiskt albansk. Incheckningen gick smidigt och vi satt på planet på utsatt tid. Planbytet i Wien innebar nästan fyra timmars väntan, men flygplatsen var förstås välförsedd med bl.a. taxfree butik och matställen. När vi slutligen landade på Arlanda c:a 22.30 på måndagskvällen var vi ganska nöjda med att vara hemma i Sverige efter en välorganiserad resa med många nya upplevelser.

En bild i kvällssol på lördagen före middagen får visa vår belåtenhet med hela vistelsen, trots att Yngve inte kunde delta då.

